

MONOGRAFIE:

ABOTT, M. L. (2010) *The program Evaluation Prism. Using statistical Methods to Discover Patterns*. Wiley. ISBN: 978-0470579046

Recenzent:

Helena Humňalová, INESAN, s.r.o., Heřmanova 22, 170 00 Praha 7

Úvod

Evaluace jako proces, který kriticky posuzuje a hodnotí projekty, programy a jejich aktivity, je zásadním prvkem ve zlepšení a zefektivnění programového designu a implementace. Nicméně evaluace nebývá vždy plně podpořena správným výběrem evaluačních metod a nástrojů. Nevhodný výběr vede k pouze částečnému využití a interpretaci skutečností, které evaluace v průběhu odhalila. Důvodů může být několik; ať už jde o potřebnou znalost výzkumu, sběru dat a jejich následné analýzy nebo o nedůvěru ve statistiku a její reputaci jako vědy, která je zneužívána pro potřeby toho, co výzkumník potřebuje a chce odkrýt.

Tato kniha podhaluje podstatu evaluace ve smyslu rozkrývání skrytých vzorců různých významů reality. Měla by sloužit k hlubšímu pochopení výhod nástrojů evaluací. Evaluační metodologie může být velmi komplexní, ale zároveň velmi přímočará. V každodenním životě intuitivně nalzáme jednoduché korelace (hlavní evaluační nástroj) vztahů, např. čím větší teplo, tím více se potíme. Otázkou zůstává, jestli je tato metoda správná. Nemůžou do těchto vztahů vstupovat další faktory? Jako třeba používání deodorantů, síla větru, genetická výbava nebo jídlo, které jíme? To je jasným příkladem toho, že sice naše pozorování vykazuje jasné aspekty, které ovlivňují naše porozumění realitě, ale nevíme, zda za nimi neleží ještě další faktory, které situaci dokreslují.

Jak sám autor poznamenává, knihy jako *Freakonomics* od Levitta a Dubnera (2009), stejně jako Ayersova kniha *Super Crunchers* z roku 2007 jsou dobrým úvodem k tomu, jak se evaluační procesy využívají k nalezení vzorců zasahujících do každodenního života. Co v nich však chybí je detailní prošetření metod, které umožní evaluátorům objevit dynamiku skrytou v jejich programování a samotném zaměření evaluací. Zjednodu-

šeně, evaluace může pomoci objevit skryté vzorce v datech, když jsou tyto data exponována správným metodám a nástrojům.

Struktura knihy a jednotlivé části/ k obsahu

Jak již vyplývá z úvodu, cílem této knihy je pokusit se nahlédnout na evaluaci jako na způsob jak porozumět lidským vztahům a aktivitám a objevit vzorce v našich personálních a sociálních životech. V knize je představena celá škála statistických technik, které používají-li se správně, mohou pomoci evaluátorům objevit a porozumět právě těmto vzorcům. Celá kniha je postavena na technice Discovery Learning, která stojí na předpokladu nějaké předchozí čtenářovi a autorovi zkušenosti a již nějaké existující znalosti. Předpokladem této metody je snazší zapamatování si a pochopení studovaného. A proto se v této knize pokouší autor, co nejvíce ukázat tyto nástroje na konkrétních příkladech.

Knihy je koncipována do několika kapitol. Autor se v úvodu ne příliš obšírně zabývá evaluační metodologií, a její možností a schopností poznání výše zmiňovaných vrytých vzorců. Následují kapitoly, které se věnují statistickým nástrojům (korelace, regrese, mnohonásobná regrese), jež mohou být využity výzkumníky či evaluátory bez ohledu na to jaký typ výzkumu/evaluace byl použit k získání dat.

Každá kapitola je prezentována ve stejném formátu: úvod a představení rozebíraného tématu (nejčastěji nějakého konkrétního statistického nástroje) následovaného diskuzí o jeho možném využití, doplněného o spoustu ilustrací dat ve formátu tabulek, grafů a výpočtů. Dále se autor v kapitolách věnuje tomu, jak s tímto nástrojem pracovat v rámci SPSS, tak aby chom správně sestavili analýzu, a získali její výsledky a následně čtenářům dává návod na možnou interpretaci této analýzy. Do této chvíle se jedná o velmi podobný obsah u jakékoli knihy zabývající se statistickou analýzou dat. Nicméně závěr každé kapitoly, nazvaný právě Discovery learning, je věnovaný ukázce toho, jakým způsobem je možné rozkrýt nezpůsobované vzorce. Zároveň pomáhá čtenářům s identifikací vzorců v jejich vlastních datech. V této sekci autor nejdříve vymezuje pojmy a koncepty, se kterými pracuje a následně se pokouší na konkrétním příkladu ukázat, jakým způsobem dohled již tolikrát skloňované vzorce. Stejně tak zde najdeme užitečné odkazy a webové stránky s dodatečnými sadami dat, řešením úkolů a ukázkami výzkumných projektů vhodných a užitečných pro čtenáře.

Krom, v jiných knihách velmi často popisovaných, témat jako je využití SPSS, korelace, regrese, mnohonásobná regrese, se zde také detailněji zabývá tématy méně častými, jako je kódování kategorických dat, částečná korelace, detekování extrémních hodnot a čištění dat, nebo 'interaction' analýza zabývající se vzájemně na sebe působícími proměnnými na různých úrovních.

Závěr

Tato kniha je určena pro evaluátory nebo ty, jenž se učí využívat evaluálních technik napříč nejrůznějšími disciplínami. Předpokladem pro čtenáře je základní znalost statistiky, tzn. porozumění deskriptivní a interferenční statistice. Nicméně hlavním cílem této knihy není detailní představení typů evaluací a jejich výzkumných designů, ale právě naopak o pochopení dat bez ohledu na to, jaký design výzkumu a evaluace byl použit.

Statistika a statistické metody mají tu schopnost poodhalit vzorce ukryté v datech. Program Evaluation Prism je jakýmsi průvodcem pro vhodné využití regresních a korelačních modelů, aby došlo skrz správné naformulování otázek a interpretaci dat, k efektivnímu vyřešení problému v rámci evaluace, ať už jde o zlepšení návrhů projektů nebo jejich implementaci.

I když nadstavbou knihy je právě nahlédnutí na to, jakým způsobem rozkrývat ukryté vzorce z dat pomocí statistických metod, je zpracování a samotný formát knihy přehledný natolik, že je možné s ním pracovat i „jen“ jako s průvodcem po statistických metodách, a jejich zadávání do a následné analýze v programu SPSS. Nespočet příkladů, tabulek grafů, ilustrací a print screenů programu SPSS velmi usnadňuje přehlednost textu a umožňuje tak čtenáři relativně rychle pochopit popisované téma.

O autorovi

MARTIN LEE ABBOTT, PhD. je profesorem sociologie na univerzitě v Seattlu, kde také zastává funkci výkonného ředitele ve Washingtonském výzkumném ústavu. Washingtonský výzkumný ústav je nezávislé výzkumné a data zpracující centrum založené nadací Billa a Melindy Gates. M. L. Abbott zastával funkci jak v akademické sféře, tak v oblasti, kde se zaměřoval na výuku a konzultace v oblasti programových evaluací, aplikované sociologii, statistice a výzkumných metodách.